

pomenu te besede. Celo zavod zdravljenja z vodo je osnoval pri svoji šoli, in posledice so bile vredne občudovanja, zakaj v prvem letu je izmed 291 bolnikov umrlo komaj 10 oseb, drugi pa so bodisi ozdraveli popolnoma, ali se jim je vsaj izboljšalo zdravje.

Delo idealista se je razvijalo. Amerling je snoval daljše in drznejše nakane; nakrat pa ga je zadel hud udarec; v svojem zavodu je zdravil nekega bogatega Rusa. Zaraditega so ga razpili kot panslavista in rusofila. Oni, ki so mu bili naklonjeni, so se ga iz političnega strahu jeli ogibati. Končno je kupil grof Thun stavbo z vrtom vred od njega ter jo izpremenil v svoje stanovanje. To se je zgodilo leta 1848.

Plemeniti delavec je že imel predhodnike v svojem delovanju. L. 1837. so hoteli osnovati svojemu narodu vseučilišče učeni ljudje in češki patriotje, ter sloveči prirodznane, kakor: Canal, Purkiné, Sternberg in bratje Presli. Vsekako pa bi to ne imelo biti vseučilišče v vsem pomenu te besede, marveč najvišja šola, ki se deli v prirodno in poljedelsko izobrazbo. Takšno šolo je nameraval osnovati vse svoje življenje Emanuel Canal grof Malabaila. Uredil je že zgleden botaniški vrt in obširen sadnik. V sadniku je negoval vsake vrste sadno dreve. Tu se učenec ni seznanil zgolj s koristno stranjo sadjereje, marveč se je seznanil v prirejenih zbirkah tudi z rastlinskimi škodljivci. Tu je tudi osnoval l. 1795. prvo razstavo gospodarskega orodja. Nekateri spomeniki takratne kulturne slavnosti se nahajajo še sedaj v muzeju češke tehniške šole, na mestu kjer je bil poprej vrt, pa so nastale nekatere druge navadne stavbe (hiše). Nedostajalo je naslednika, ki bi bil tako pošteno kakor je bil Canal.

Amerling je torej posnemal njegov zgled, samo da ga je še bolj razširil. To zgledno njegovo delovanje pa je bilo pretrgano po slovanskem kongresu, ki se ga je bil udeležil. Zaprl so ga. Resnica, da je preiskava dognala njegovo nedolžnost, vendar sad njegovega pedagoškega truda je bil že padel z vej. Vlada ga je začela prositi odpuščanja in ga je postavila za ravnatelja prve glavne šole v Pragi, ki je pa kmalu na to bila izpremenjena v učiteljsko semenišče. Na tem stališču je razširjal pred vsem drugim znanje prirode ter podpiral kemiške preiskave.

Svoje delovanje je zaznačil pozneje kaj odlično kot ravnatelj zavoda blaznih, ki mu je posvetil l. 1868. svoje življenje.

Pero svoje je posvetil v tem času diasofiškimi razpravami, za katere je sprejel kot temelj računsko modroslovje Pitagora. Dasiravno nahajajoč se na tleh diasofiških, se je vendar še vrnil k pedagogiki, toda to pot le samo še v teoriji, zakaj njegova praksa se je razvijala v obzidju zavoda za blazne.

Bil je privrženec nazornega pouka, kakršnega je priznaval tudi Komenski. Velik pomen je pripisoval slikam vsake vrste, ki so lepšale šolske sobe. Razlikoval pa je čvetero šol: dnevno (1.—7. leta), tedensko (za leta 8.—14.), mesečno (15.—21.) in letno (22. do 28.). Prva seznanja otroškega duha s tem, kar dela človek čez dan sam, druga ga seznani s tedenskimi življenjem v občini, tretja ima namen seznaniti otroka z mesečnimi skrbmi rodovin in naroda v vsi očetjavi, poslednji pa je ostala skrb vzgoje človeka, ki naj bi bila primerna za njegov poklic in za življenje na tem svetu.

V prvi šoli se nahajajo slike, ki predstavljajo rodovino v raznih letnih časih pri jedi, rimske številke na stenah, jasne in temne, seznanjajo otroke z dnevnim časom in dobo ponoči. Kot tovarišica števil se sme smatrati kukavica, ki se oglašja vsako uro. V tedenski učilnici pa se dobe druge podobe in slikarije. Tu so že naslikani razni drugi opravi, kakor: kuhinja, kupčija, pobožnosti (božja služba). V tesni zvezi s slikami so razgovori o opravih z državljan in gospodarji. Tretja šola zopet razširja svoje razgovore in slike na človeško življenje v raznih mesecih in večjih okrajih ali okrožjih dežele. Četrta pa začne pouk z ustvarjenjem človeškega telesa ter o človeških lastnostih in pogreških. Vsebinsko vsakdanjega pouka priporoča Amerling popolniti z gibanjem, mimiko in isto dati ponavljati učencem.

Svojo pepagoško teorijo je želel uvesti v rodovinsko narodno življenje ter svoje pisane nazore izpopolnjeval z risanjem in tablicami. Tako n. pr. je priporočal staršem voditi rodovinske kronike, držati se nekega gesla, izražene v pregovoru, ali nekakšnih drugih sentencij. Podajal je kaj dobre nasvete tudi me-

stom, češ, naj stavijo v njih stavbe čveterokotne ki naj imajo obenem skupen vrt, in sicer v svoji sredi za vse otroke tega od stavb zastavljenega čveterokotnika.

Ideal in delavnost Amerlingova sta našla priznanje že pri sočasnih njegovih sovrstnikih. L. 1848. so mu ponujali profesuro na vseučilišču, toda rajši je ostal pedagog na nižji šoli, zakaj ljubša mu je bila vzgoja nego učenje. Njegova dela sicer niso našla čestilcev, zakaj njih jezik je bil nekoliko originalen, da naravnost čudovit. Osupnen nad tem, da je imel tako malo čeških čitateljev, je pisal pozneje nemški, vsekako pa ni nehal biti Čeh. Saj je za svoje rojake deloval do svoje smrti (1884).

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Iz Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev. Delegete za glavno skupščino so prijavila sledeča „Zavezina“ društva:

V. Društvo učiteljev in šolskih prijateljev okraja Ljubljanska okolica:

17. gospodična Julijana Kos, učiteljica v Željimljah;

18. gospodična Ida Papler, učiteljica v Borovnici;

19. gospodična Julijana Zalokar, učiteljica v Kopanju;

20. gospodična Marija Žgur, učiteljica v Tomišlju;

21. Fran Lavtizar, nadučitelj v Šmartnem pod Šmarno goro;

22. Jakob Marn, nadučitelj na Viču;

23. Simon Punčah, nadučitelj v Šmarju-Sap.

VI. Učiteljsko društvo za kranjski šolski okraj:

24. gospodična Ana Petrovič, učiteljica v Smedniku;

25. Lovro Perko, nadučitelj v Poljanah;

26. Alojzij Potočnik, učitelj v Retečah;

27. Fran Rojina, nadučitelj v Šmartnu pri Kranju.

VII. Ljubljansko učiteljsko društvo:

28. Jakob Furlan, učitelj v Ljubljani;

29. Vendelin Sadar, učitelj v Ljubljani.

VIII. Šaleško učiteljsko društvo:

30. gospodična Slavka Čink, učiteljica v Št. Andražu pri Velenju;

31. Silvester Košutnik, šolski vodja v Topolšici.

IX. Goriško učiteljsko društvo:

32. gospodična Krist. Doljak, učiteljica v Solkanu;

33. gospodična Jadviga Strel, učiteljica na Vogrskem;

34. gospodična Alojzija Baveon, učiteljica v Št. Petru;

35. Ivan Kavs, nadučitelj v Šmarjah;

36. Anton Musič, nadučitelj v Bukovici.

Imenovaniki so:

5. gospodična Ljudmila Komac, učiteljica v Prvačini;

6. Josip Orel, nadučitelj v Prvačini;

7. Anton Krmac, učitelj v Vipolžah.

Za glavno skupščino je zglasil referat g. Fran Silvester, nadučitelj v Črnem vrhu nad Idrijo, predmet: Narodno-napredno učiteljstvo in klerikalizem.

Vodstvo Zaveze
Luka Jelenc,
predsednik.

Srednješolski vestnik.

**** Imenovanje.** Ministrstvo za javna dela je imenovalo ravnatelja umetno-obrtne šole v Ljubljani, g. Ivana Šubica, za ravnatelja državnih obrtnih šol v VII. čin. razredu ad personam.

**** Na kočevski gimnaziji** je bilo koncem šolskega leta 1907/08 v petih razredih 117 učencev. Od teh je bilo 96 Nemcev, 19 Slovencev in 2 Hrvata. Prihodnje šolsko leto se odpre šest razred.

**** Razpisano** je za šolsko leto 1908/9. definitivno učiteljsko mesto za nemščino in slovensčino na c. kr. učiteljskem v Mariboru. Prošnje do 16. avgusta na deželni šolski svet štajerski.

**** Nemška gimnazija v Ogr. Gradšču na Moravskem** šteje 148 dijakov v 8 razredih! Od teh je 31 Čehov, 78 Židov in samo — 39 Nemcev. In vendar je avstrijska vlada ustanovila to nepotrebno gimnazijo, da zadosti „nujni“ nemški kulturni potrebi. Ta gimnazija, pripravljena celjske gimnazije z 8 dijaki in pa pripravljena kočevske gimnazije s 4 dijaki so živ dokaz, kake so nemške „kulturne potrebe“.

**** Slovaški jezik na ogrskih učiteljskih.** Minister Apponyi je ukazal, da naj se v učiteljskih, ki se nahajajo v slovaških krajih, poučuje slovaščina. S prihodnjim šolskim letom se bo torej poučeval slovaški jezik (seveda kot neobvezen predmet) na učiteljskih v Prešovu, Novi Vsi, Lovicah, Moskvi in Znojvu. Veliko dobička od tega Slovaki ne bodo sicer imeli, a vendar je ta zapoved vsaj

majhen korak naprej. Kakor je slovaški list „Lud. Nov.“ slišal, se baje tudi na budimpeštanski univerzi ustanovi učna stolica za slovaški jezik.

Književnost in umetnost.

Letno poročilo sedemrazredne c. kr. rudniške dekliske ljudske šole v Idriji za šolsko leto 1907/08. Na svetlo dalo šolsko vodstvo. — Na uvodnem mestu objavlja to letno poročilo za letošnji vladarji jubilej primerno pesem. — Na zavodu je poučevalo poleg voditeljice Marije Kavčičeve 9 stalnih učiteljic, 1 nadomestovalna in ena pomožna učiteljica, ter dva kateheta. Šola je obiskovalo 561 učenk, od katerih je bilo 470 rudarskih hčera.

Veliko delo. „Ottův slovník naučný“, velika enciklopedija v češkem jeziku, je bila te dni dovršena z zadnjim sešitkom št. 630 in 631. Cel Ottov naučni slovník obsega 27 debelih zvezkov po več nego 1000 strani, s krasnimi ilustracijami, geografskimi kartami, načrti mest, barvenimi prilogi itd. Ottova enciklopedija se da v vsakem obziru primerjati z najboljšimi tujejezičnimi deli te vrste; za nas Slovence pa je češka enciklopedija boljše, ker ima o vseh vprašanjih, tikajočih se slovanske zgodovine, slovanske kulture in slovanstva sploh, obširnejše in zanesljivejša poročila nego katerekoli tuja enciklopedija. Za svoje delo je pridobil založnik Otto največje učenjake in najboljšje strokovnjake vseh slovanskih in drugih narodov — tako je n. pr. napisal članek o „slovenski literaturi“ naš profesor M. Murko. Zato z mirno vestjo lahko trdimo, da je v tem ogromnem delu vloženo ne samo veliko denarja, ampak tudi neizmerno veliko duševnega kapitala, da je delo Čehom in slovanstvu na čast. Kdor more, naj si delo naroči, ne bo mu žal!

Domače ognjišče ima v 7. letošnji številki to-le vsebino: 1. Jerica Zemljana: Matere, vzgajajte nam poštene hčere in vrle žene! — 2. Rudolf Horvat: O vzgoji otrok v predšolski dobi. — 3. Domači zdravnik. Dr. E. Bretl: Kako si ohranimo zdrave in trdne zobe? — 4. Dopisi. 5. Drobline. — List s tako izborni vsebino — opozarjamo zlasti na članek gđe. Zemljane! — imenuje „Slovenec“ — domače smetiše! — Tako neokusno in podlo sodbo more izreči le kak moralno pokvarjen sirovež, ki ne more prebavljati poštenega beriva!

Naša bodočnost. Izšla je l. številka tega lista, ki je namenjen šoli odrasli mladini, in sicer za sedaj kot brezplačna priloga „Domačemu ognjišču“. List je lep po vsebini in obliki. Uvodni članek govori o pomenu in namenu lista. Nadaljna vsebina je: Slava delu! — Očetov spomin. Povest. Spisal Andrej Rapč. — Nekaj o svetu. — A. S. Pri-savski: Resnice — cvetica. — Stoletnica peressa. — Andrejevi: Častite svoje starše! — A. Rapč: Materina ljubezen. — In vendar ga je izmordilo! Povest. Spisal Juraj Pangrac. — Razgled po domu in svetu: Zgodovinske črtice. Zdravje. Raznoterosti. Knjige in časopisi. — Pozivljamo vse somišljenike in somišljenice, naj širijo „Našo bodočnost“ ter skrbijo tako za izobrazbo in oliko slovenske mladine!

Nove razglednice Primoža Trubarja so izšle v komisiji založbi Jerneja Bahovca. Kažejo nam Trubarjev portret in njegovo rojstno hišo. Slike je izgovil g. Svit. Peruzzi. Razglednice so izdelane v treh barvah in stane komad 12 h. Lepo blago se samo hvali!

Novi akordi. Šesti sešitek letošnjega tečaja tega v založbi Lav. Schwentnerja izhajajočega zbornika prinaša šestero skladb, ki so jih zložili Emil Adamič, dr. Benjamin Ipavec, Anton Svetek, Ivan Ocvirk, Stanko Premrl in dr. Gojmir Krek.

Vseslovanska ilustrovana revija, pisana v rusčini prične izhajati v Petrogradu.

Politiški pregled.

*** Preosnova avstrijskega ministrstva?** Praški „Čas“ trdi, da je zvedel iz povsem zanesljivega vira, da namerava ministrski predsednik baron Beck na jesen preosnovati ministrstvo tako, da postane iz pol parlamentarnega popolnoma parlamentarno. Izstopita iz ministrstva minister za pravosodje Klein in minister za notranje stvari Bienert. Na njiju mesti prideta dva parlamentarca. Po intencijah ministrskega predsednika ima biti ministrstvo sestavljeno (poleg barona Becka) iz 7 Nemcev in 4 Slovanov.

*** Kongres slovanskih časnika** v Ljubljani. Kakor poročajo iz Prage, se kongresa slovanskih časnika v Ljubljani, ki bo 8. in 9. septembra, udeležiti tudi profesor A. Borsenko iz Odese, ki je ponudil 100.000 rubljev v svrhu prirejanja vseslovanskih shodov v Rusiji. Borsenko bo na shodu razvil svoj slovanski program. Iz Belgrada javljajo, da se načelnik kraljevskega srbskega tiskovnega urada Iv. Ivanič osebno udeležiti kongresa. Iv. Ivanič je izdelal nadrobno načrt o ustanovitvi slovanskega korespondenčnega urada in bo ta načrt utemeljeval na shodu. Uredništva vseh večjih petrogradskih in moskovskih listov so sklenila, da odpošljejo tudi svoje zastopnike na kongres

slovanskih časnika v Ljubljano. Na kongresu v Ljubljani se bo razpravljalo med drugim tudi o izpremembi pravil „Zveze slovanskih časnika“. Pravila se predručajijo tako, da bo mogoč pristop k društvu tudi izvenavstrijskim slovanskim časnika.

*** Za ustavo v Bosni in Hercegovini.** „N. Fr. Presse“ piše, da bi bil sedaj primeren čas, da se dovoli Bosni in Hercegovini ustavo. List pravi, da je mogel program sedanega razvoja teh dveh pokrajin, ki se je bil zasnoval pred 30 leti, za one čase veljati kakor sijajna izjema, toda časi so se menjali. Kar je bilo pred 30 leti dobro, to je sedaj razdejal najnovjši dogodek v Turčiji. Tudi prebivalstvo v Bosni in Hercegovini se je pričelo baviti z ustavno idejo. Bosnjaki menijo, da, če bi se Bosno in Hercegovino vladalo iz Carigrada, bi sedaj bila del ustavne države. Je li modro — vprašuje list — počakati, da se ta misel razširja med prebivalstvom? Je li modro, ne storiti ničesar, dokler si ljudstvo samo izsili ustavo, dočim bi imela sedaj taka koncesija dvojno, da, trojno veljavo, ako se ustavo takoj dovoli. Se li hoče zopet obnoviti v tej monarhiji staro zmoto, da je ta vedno za eno idejo nazaj? — Budimpeštanski list „Magyar orszag“ je priobčil uvodni članek o usodi Bosne, v katerem pravi, da je povodom dogodkov v Turčiji postalo državnopravno vprašanje Bosne akutno ter da to pospešuje avtonomijo Bosne. Spričo sedanje avstrijske birokratske uprave je bolje, da je Bosna svoja nego avstrijska.

*** Gosposka zbornica proti ljudstvu.** Dve reči je napravila gosposka zbornica, pri katerih je pokazala, da nima srca za ljudstvo. Odklonila je znižanje davka na sladkor ter zavlekla perfekcioniranje melioracijskega zakona. S prvo odklonitvijo je udarila gosposka zbornica zlasti nižje sloje, z drugo pa napravila velike škodo kmetovalcem. Že tako se dobi bore malo za ljudstvo iz poslanske zbornice, potem pride pa še gosposka zbornica ter nastopi kar naravnost proti ljudstvu!

*** Hišna preiskava zaradi veleizdaj-skih denudacij na Hrvaškem.** Kakor poroča „Srbobran“, je prišla v Brojak v Kostajniškem okraju nenadno od zagrebškega sodnega stola sodna komisija z orožniki iskat slik kralja Petra. Komisija je preiskala cerkev in ves župnikov dom. — Našli niso nikakih slik. To je seveda vse Rauchovo delo! Zopet nov dokaz, kako nizek je ta baron Rauch kakor človek in kako majhen in smešen kakor politiki!

*** Inozemske pošte v Turčiji.** V Turčiji imajo svoje pošte sledeče države: Avstrija jih ima 33, Francoska 23, Rusija 17, Angleska 7, Italija 3, Nemčija 1 (v Carigradu).

*** Nove ruske trdnjave na Vztoku.** Iz Petrograda javljajo, da se je veliki knez Sergej Mihajlovič povrnil iz daljnega Vztoka in prinesel s seboj obsežen načrt za dolgo vrsto novih trdnjav.

*** Vendar nekoliko pravice Slova-kom.** Kardinal Vaszary je odredil, da se mora v ostrogonski bogoslovnici v bodoče slovaščina obvezno poučevati, in sicer tudi za madjarske kandidate, ker je škofija večini slovaška.

*** Srbska skupščina.** Po otvoritvi skupščine s kraljevim ukazom je podal naučni-minister Andra Nikolić v imenu vlade deklaracijo, v kateri se naglašja, da obsega delavni program nove vlade edino rešitev proračuna in trgovinske pogodbe z Avstro-Ogrsko. Vodja samostalne stranke Ljuba Stojanović je podal izjavo, da njegova stranka ne bo delala vladi nobenih težav. Nato se je prečital kraljev ukaz, s katerim se skupščini predlaga proračun in trgovinska pogodba z Avstrijo.

*** Koliko Madjarov je v Hrvaški?** „Pesti Hirlap“ je te dni priobčil izvešek iz statistike naseljenih Madjarov v Hrvaški. Po tej statistiki je v Hrvaški 90.800 naseljenih Madjarov. O tej priliki piše „Pesti Hirlap“, da je za teh 90.000 Madjarov premalo 45 madjarskih šol. Po statistiki hrvaške vlade je pa v Hrvaški samo 80.000 ogrskih podanikov, ki se jih prišteva Madjarom. Ali od teh pripada večji del naseljenim madjarskim Nemcem, a pravih Madjarov je v Hrvaški komaj 30.000 — in to so večinoma železniški uslužbenci.

Torej na račun naseljenih ogrskih Nemcev zahtevajo Madjari madjarske šole.

*** Razlastitev poljskih posestev na Pruskem.** „Ozas“ poroča iz Poznania, da je rekel cesar Viljem v razgovoru z nekim svojim zaupnikom: „Zakon o nasilni razlastitvi sem pač sankcioniral, ker bi bil sicer nastal resen notranji konflikt, ter bi bil primoran, vse ministre odpustiti, ki so se predalec angaževali v tej stvari. Toda dokler živim jaz, tako dolgo razlastitveni zakon ne pride do veljave.“

*** O splošnem razoroženju.** Na banketu mednarodnega mirovnega kongresa v Londonu je govoril ministrski predsednik Asquith, ki je rekel, da na splošno razoroženje ni misliti, ker mora za vse dežele stati na prvem mestu narodna varnost. Toda vojna naj ostane kot skrajno in zadnje sredstvo. Za ohranitev miru so najpripravnejši mednarodni dogovori, dočim so razne dvozveze in trozveze miru bolj sovražne, kakor bi si človek mislil.

*** Ustava na Turškem.** Dne 3. t. m. je izšel sultanov dekret, s katerim se razglašajo važne ustavne določbe. Dekret obsega več točk, n. pr.: 1. Vsi podložniki brez razlike vere in narodnosti uživajo popolno osebno svobodo, enake pravice ter imajo enake dolžnosti na-